

T G WICKBOM:

Vart är vi på väg?

I en värld av våld och hårda motsättningar gör vissa av våra massmedia allt för att skärpa spänningarna här hemma och för att minska förståelsen för andras meningar. Vart vill alla vänstervidna opinionsbildare komma? Frågan ställs av direktör T G Wickbom, som vänder sig mot ogenerade förvrängare av alla slag, även mot sådana högst uppe i samhället. Sverige har reformerat sig självt i demokratisk ordning på några decennier, utan tvivel under ledning av radikala krafter. För den värsta vänsterfalangen räcker inte detta. Enligt den bekämpar "överklassen" tryggheten och saboterar framstegen. Detta är inte sant. Det finns i vårt samhälle gemensamma värden, om man bara vill erkänna dem. Det är vår skyldighet att försvara och förvalta dem och att inte bara lealöst se på hur de förstörs.

Vart är vi egentligen på väg här i landet?

Slå upp tidningen en dag vilken som helst: den berättar om inbördeskrig i Nordirland, med tålmodiga engelska försök att bryta motsättningarna; om Mellersta Östern på knivseggen mellan vapenvila och krig, med ett internationellt avspänningsmaskineri i febril verksamhet. Namn som Vietnam, Grekland, Chile hålls levande i vårt medvetande, till den grad att vi inte orkar tänka på hur det gick för dem som nyss lade beslag på det: Algeriet, Bangladesh, Biafra, Kongo . . .

Det är en värld av våldsamma spänningar, lidelsefulla motsättningar. Vi ser vilka lidanden som vållas av att de skärps och fördjupas. Vi upprörs över vad vi ser som uttryck för oresonlighet och aggressivitet.

Och här hemma? Vi kan knappast ögna över någon av våra vanligaste tidningar eller slå på vår radio eller TV utan att stöta på ett öppet eller förstucket partitagande för snart sagt allt som är ägnat att skärpa motsättningar och minska viljan till förståelse för andras åsikter: en journalist, som finner att socialt välfärdsarbete bara fördröjer den nödvändiga revolutionen, blir föremål för ett omfattande vänporträtt i en åtminstone till namnet borgerlig tidning; en juris kandidat får under femspaltig rubrik ägna en sk kulturartikel åt att underblåsa vad han kallar den minskade tilltron till den svenska polisen; "fria teatergrupper" breder ut sig över att man inte ger dem tillfälle att framföra vilka pjäser de vill. Och Sveriges författarförbund tar vid sin höststämma

ett eventuellt spionmål till förevändning för ett magnifikt indignationsutbrott mot hela den svenska rättsordningen.

Hur representativa stämmodeltagarna är för vår litterära kulturelit kan den utomstående inte klart bedöma. Ett tidningsreferat noterar debattinlägg av, förutom ordföranden Jan Gehlin, Torbjörn Törngren, Arvid Rudling, Arvid Rundberg, Sture Källberg, Rickard Cedergren, Jan Myrdal, Olle Lövenmo och Helmer Lång — ett något förbryllande Parnass-uppbåd, kan det kanske tyckas.

Rätt triviala belägg för att det skulle råda vänstervridning här i landet, kan det kanske också menas. Javisst. Men exemplen är plockade på måfå en dag vilken som helst. Vem som helst skulle när som helst kunna sätta ihop en annan, välutvald exempelsamling, det vet vi alla. Den behöver ju inte ens hålla sig blott till de enklare numren bland våra stortyckare och deras eftersägare. Hör bara hur själve Nordal Åkerman, ibland apostroferad som en av den sk nya vänsterns intellektuellt hederligaste företrädare, i en artikel med den karakteristiska rubriken "Chile är också här" över ett par spalter får göra överklassen och den politiska högern här i landet till synonymen och som ett faktum anföra att "ledande personligheter i det svenska högerpartiet uttrycker sin belåtenhet över kuppen i Chile" — helt ogenerad av alla sina politiska överklasskompisar, av alla de medel- och arbetarklassare, som enligt redovisade opinionsundersökningar och elementär statistisk ofrånkomlighet ingår bland moderata samlings-

partiets 737 584 väljare i höstas, och av att sagda partis valda och erkända ledare öppet och oförblommerat tagit avstånd från det militära maktövergreppet i Chile.

Om också småvänsterns knaprande i samhällskanten kan förefalla bra mycket oförargligare än så mycket annat som händer i vår plågade värld, varthän är det ändå den syftar att få oss? Förstår inte den handfull författarförbundsmedlemmar, som nu tror sig slåss för yttrandefrihetens höga ideal, att det — för att citera Tore Zetterholm, en kollega till dem med oklanderligt radikalt frejdebetyg — i själva verket är fråga om "politisk taktik av grupper som snabbt skulle avskaffa flertalet demokratiska rättigheter, om de själva fick makten"?

Är ABF-alesmannen ute i ogjort väder, när han gentemot teatergruppernas klagan ställer frågan "varför skulle vi välja sådana pjäser som uteslutande tar sikte på att släpa de ideal som arbetarrörelsen kämpat för i smutsen"? Eller är det överkänsligt att bekymra sig över det ideliga misstänklighörandet av den samhällsfunktion som polisväsendet utgör — för att nu inte tala om försvarsmakten — när justitieministern själv tar okontrollerade tidningsuppgifter till intäkt för att stämma in i skallet: "Efter vad jag läste i morgontidningen så har polisen handlat alldeles fel", tillkännager hr Geijer i Sveriges Radio på kvällen efter en lång dags synbarligen utnyttjade möjligheter att verifiera om det han läste på morgonen stämde eller ej. Tio dagar efteråt måste han i riksdagen medge att inga formella hinder fö-

relåg för polisens handlande i det aktuella fallet. Det vore inte möjligt, upplyste han trankilt, att exakt säga i vilka lägen ingripanden får ske.

Förlorat paradiset

För snart en generation sedan kunde Gunnar Hägglöf i sin pseudonymroman "Paradis för oss" fånga upp svenska samhällsillusioner om vår oberördhet av stormvind ute i Europa. Många faktorer har hjälpts åt att riva ned dem. Det nya engagemanget i tidens strömningar utanför våra egna och hela vår världsdels gränser har frigjort krafter som tidigare tycktes dödade av folkhemmets relativa problemfrihet. Spänningstillstånd utlöser energi. Ett perfekt balansläge är livlöshetens fullkomliga imitation. Vi har tillförts en ny vitalitet dessa senaste år. Själva överdrifterna i debatten har gjort oss bättre rustade att urskilja och möta de nästan ofattbara problem som mänskligheten har dragit på sig.

Fascinerade betraktar vi mordbränderna bortom vårt staket. Det kan inte vara fel att vilja ingripa. Men varthän för oss de som samtidigt vill tända sympatibrasor här hemma bakom åskådarnas rygg?

Det är bra att vi lever med i vad som sker i världen, att vi känner dess lidanden och övergrepp och orättvisor och problem som en del av vår egen värld. Det är bra när någon närgånget granskar vad som händer här, när någon ifrågasätter konventionella värderingar och beteenden och inte nöjer sig med att det alltid har varit så. Det är fel att bara viljelöst jama med om resultatet av granskningen för att visa

sig progressiv och tidsenlig. Men det är inte ett dugg bättre att bara säga: så får man inte göra.

Vad vi måste komma fram till, vi som förfäras av all denna medvetna eller aningslösa underminering av det samhälle på vars grundvalar vi står, det är att med övertygelse och motivering kunna säga: så skall man inte göra, utan så — om man vill nå resultat till mänsklighetens bästa.

Det låter vagt på gränsen till meningslöshet. Är det inte just dilemmat på "vårt" håll, detta att "vi" bara kan säga vad vi är emot men har så svårt att ge profil och uttryck och riktning åt det vi är för? Vi kan inte ens ge en definition på vilka "vi" är. Överklassare? Högerkrafter? Liberaler? Borgare? Vilka hopplöst missvisande eller meningslösa karakteristiker!

Det klasslösa samhället

Låt oss ett ögonblick stanna vid den sällsynt oanvändbara term "överklassen", som Nordal Åkerman sysslar med, och granska den med hans omdömen som utgångspunkt.

Ibland funderar jag (meddelar Åkerman) över vad det egentligen är överklassen gillar med Sverige. Sommarnatten förstås, årstidsväxlingarna, det plötsliga ljudet av steg på grusgången, de ännu någorlunda orörda naturpartier, Carl Larsson-stämningen mitt i det kommersiella bruset. Men naturligtvis också den trygghet man genom sina politiska ombud gjort allt för att bekämpa, frånvaron av explosiva spänningar i samhällsklimatet, den generösa attityden gentemot "handel och samfärdsel".

Sådana faktorer kan inte bilda underlag för någon djupare känsla av samhörighet med det land där man bor, tror Åkerman. Kanske det. Men ett är säkert: kategoriskiljande är de inte. Naturkänsla, trygghetsbehov, olust inför spänningar, kravet på att varor skall stå till buds och trafiken flyta (eller vad Åkerman nu kan mena) — i sådana termer beskriver man verkligen inte den svenska socialgrupperingen med ens elementär åskådlighet.

Sanningen är naturligtvis att det svenska samhället under loppet av ett par, tre svindlande snabba decennier har kommit upp i en sådan nivelleringstakt, att de obestriddigen kvarstående skillnaderna i levnadsvillkor och allmänna värderingar har blivit föga mer än undantag i helhetsintrycket av ett nästan klasslöst samhälle. Att den utvecklingen efter förmåga har bromsats av grupper som den direkt gått ut över är inte särskilt förvånande. Mer anmärkningsvärt är egentligen, att de i så stor utsträckning ändå har medverkat aktivt i den och i varje fall funnit sig med övervägande jämnmod. Men det tycks vara detta som vänsterfalangen i sin tur inte vill finna sig i. För dess hetsporrar räcker det inte med att Sverige i detta århundrade har reformerat sig mer än de flesta. De vill också få det till att överklassen har "gjort allt för att bekämpa" tryggheten och därtill ännu lever kvar för att sabotera den.

"Du och jag har visserligen knappast en enda åsikt gemensam", utbrister den enligt egen uppgift socialdemokratiska författaren Sven Lindqvist till Svenska Dag-

bladets dåvarande chefredaktör Sven Gerentz, som öppnat sin tidnings spalter för hans förkunnelse. Hur är det möjligt för denne vakne världsmedborgare att stirra sig så blind på blotta nyanskillnader i de värderingar, på vilka det svenska samhället är uppbyggt? Om inte i hans så i många andra fall kan förklaringen knappast vara annan än en *vilja* till polarisering av en verklighet, som tyckes dem outhärdligt spänningsfattig.

Skall man ta dem på orden, är denna polariseringsvilja i själva verket det som utmärker vad de gärna i melodramatiska tonfall kallar "högerkrafterna", vilka utmålas som inriktade på att vilja bryta det folkliga samhällets gemenskap och provocera fram motsättningar. Det finns en skymt av sanning i denna konspirationsteoretiska vrångbild, ty det har fallit på de liberala traditionernas arvtagare att försöka stävja det fyrtioåriga socialdemokratiska etablissemangets tilltagande fallenhet för att kräva anpassning till ett standardiserat medborgarmönster. Den gamla högern var det statsbärande partiet par préférence. I dag har socialdemokratin övertagit dess traditionella roll. Den allt viktigare uppgiften att inom solidaritetssamhällets ram försvara utrymmet för individuella särbehov har i växande utsträckning kommit att åvila andra.

Gösta Bohman, denne så länge typiske konventionelle högerpolitiker, som nu vid sextio års ålder har nått en oväntad bredd och mognad i sitt synsätt, har på sistone börjat tala om "den nya individualismen". Om den formuleringen är att föredra

framför andra etiketter kan ifrågasättas. Ordvalet är inte det väsentliga. Men tyvärr är det nog inte enbart en språkfråga att vi alltså saknar ett användbart uttryck för vad det gäller.

De värden vi förvaltar

Låt oss då besinna vad det är vi har att slå vakt om, vi som tycker att Sverige är värt att leva i och rymmer något värt att bevara för världens och våra efterkommandes skull. Låt oss erkänna att mycket av det har drivits fram av de radikala krafter, som en gång bäst och mest konstruktivt företrädde av arbetarrörelsen. Att "vi" den gången ofta bromsade takten och alltså är mer benägna än "de" att se till vad som kan förfaras lika väl till vad som kan vinnas med reformer, det kan vi nog konstatera utan att skämmas.

Den attityden behöver inte vara negativ. Vi måste på dagens makthavare ställa kravet att de slutar upp med att stillatigande låta "lag och ordning" begagnas som speglosa och istället börjar tala ur skägget till försvar för allt det som hela deras maktutövning förutsätter: ett lagbundet samhälle, där domstolar och ordningsmakt har sin oundgängliga funktion, ett skydd mot yttre hot som förutsätter ett militärväsende i nivå med våra anspråk och resurser, en effektiv, dvs lönsam produktion av varor och tjänster — och först och sist en syn på människan och hennes framtid, som förutsätter något så anspråksfullt som en livsåskådning, någonting att tro på.

Från den punkten är avståndet till den

unga generationens idealbildning bra mycket kortare än vad både den och vi vanligen vill inse. Vad som kommer de unga att lockas in bakom de professionella revolutionärernas paroller är ju att de tycker sig se vår civilisation urarta i fördel av naturen, förakt för individens integritetskrav och en okänslig prioritering av materiella värderingar över andliga. Där till kommer en internationell solidaritet känsla av helt annat slag än skråanda hos dem som stämmer in i "Internationellen" vid förstamajdemonstrationerna. Man behöver inte Nordal Åkermans ordförande för att urskilja släktskapen med vad mer traditionsbundna grupper söker göra för att bryta utvecklingsautomatikens värst avigsidor.

Likheterna skall inte överdrivas. Ungdomsprotesten är mer befryndad med ljusjorna på marken än med såningsmannen som gick ut för att så. Men skiljaktigheterna ligger kanske mindre i innehållet än i metodiken. Vi skall vara glada över att den unga generationen i så stor utsträckning är beredd att engagera sig helhjärtat och i gott uppsåt. Den har gjort mycket för att öppna våra ögon för framtidsspektiven. Men vi har för den skull inga skäl att skämmas för vad som hittills har utträttats och än mindre för den andan vad det skett — consensus och inte polarisering.

Gentemot försöken att blåsa upp falska motsättningar i samhället — av bevekelsegrunder som inte alltid låter sig urskiljas bakom anhängaridealitetens fasad — må

te vi hävda vår tradition av måtta, samförstånd och solidaritet, med större varsamhet om individuella nyanser och variationer. Också där finns en värdereserv av energi och vitalitet, inte blott i spänningstillståndet. Den hör bättre samman med det kynne som förenar oss här i landet.

Det finns inget ingärdat paradiset för oss. Vi kan inte undkomma världen. Men "Chile är också här" — vilken aningslös okänslighet för vad det rör sig om i både Sverige och Chile finns inte komprimerad i en sådan paroll! Vad vi skulle kunna lära av Chile är ju hur det kan gå om en lång

tradition av mödosamt demokratiskt byggnad i en anda av måttfullhet och samförståndsvilja förbyts i konfrontation och polarisering. Vi har varit lyckliga nog att kunna omvälva vår sociala struktur utan tillnärmelsevis de spänningar som utlöstes i Chile. Vi behöver inte förhäva oss över det, men nog borde det mana oss till tacksamhet — och aktsamhet om de värden vi förvaltar.

Vad är det egentligen vi har för oss, vi som i stället tycks beredda att låta alla värden fara för himmelens vindar? Hur lealösa får vi vara?